

# Marc d'orientacions per prevenir l'abandonament escolar prematur des dels centres educatius

Document de treball

Laura Mencía

**ABANDONAMENT**

**ESCOLAR**

 **OBRIM  
L'EDUCACIÓ**

Una crida de **FUNDACIÓ BOFILL**

## Què hi trobareu?

Document per als centres educatius de secundària que vulguin millorar les seves actuacions per reduir l'abandonament escolar prematur.

S'estructura en cinc dimensions d'intervenció que ordenen el treball d'acompanyament a les transicions educatives i de prevenció de l'abandonament escolar prematur.

1. **Detectar** l'alumnat amb risc d'abandonament escolar prematur.
2. **Intervenir** dins dels centres **específicament** amb l'alumnat en risc i en general.
3. **Derivar i cooperar** amb els agents i serveis del municipi o comarca.
4. Perseverar en el **seguiment** d'alumnes i exalumnes amb risc d'abandonament escolar prematur.
5. Fer públic el **compromís del centre amb l'èxit educatiu** i la lluita contra l'abandonament escolar prematur.

## Què és el més rellevant?

Introduir en la **cultura de centre** aquelles accions, valors, actituds, habilitats, eines i processos de treball que afavoreixin la **vinculació de l'alumnat al seu propi procés** d'aprenentatge i desenvolupament personal, sigui quin sigui.

Aconseguir que les figures de docent, tutor i orientador exerceixin un **rol referencial** cap a tot l'alumnat especialment amb l'alumnat més vulnerable o amb necessitats específiques, per al qual cal formar-se i adquirir **habilitats i criteris d'acompanyament**.

Posar al centre de l'orientació educativa les persones joves i les seves necessitats específiques, completant les actuacions generalistes amb una bateria **d'actuacions específiques adreçades** cap als perfils de joves que actualment sabem que es queden amb un nivell d'estudis de secundària obligatòria o inferior.

Fer avançar el conjunt del centres educatius de secundària obligatòria i de post-obligatòria cap a un model de reducció de l'abandonament escolar prematur generalitzat a tot el país, on els centres educatius excel·leixin en funcions com **detectar** amb precisió l'alumnat dels perfils amb més risc, **personalitzar** les accions d'orientació i els itineraris a seguir i **treballar en xarxa amb els serveis locals i comarcals** d'acompanyament a les transicions juvenils.

Nota: Per a l'elaboració del marc d'orientacions s'ha comptat amb les aportacions de l'Agustí Rubio del Consorci d'Educació de Barcelona i de la Montse Casanova de l'Institut Lluís Domènech i Montaner de Canet de Mar.

## Dimensió 1. Detectar l'alumnat amb risc d'abandonament escolar prematur

Processos de treball:	Actuacions:
<p>Clarificar els perfils d'alumnes que requereixen un seguiment específic per evitar l'abandonament.</p> <p>Formar els i les docents de manera contínua perquè els sigui fàcil detectar les necessitats de l'alumnat en risc d'abandonament escolar i saber com intervenir en cada cas.</p> <p>Disposar de documentació clara i de fàcil accés.</p>	<p>1.1. Enviar a tots els tutors i tutores un <b>document de detecció d'alumnat amb risc d'abandonament educatiu</b>:</p> <p><b>Perfils de risc a 4t ESO:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Alumnat que no graduarà i no té clar com seguir estudiant.</li> <li>• Alumnat que ja diu que no vol seguir estudiant.</li> <li>• Alumnat amb expectatives poc clares i que s'orienta cap al batxillerat sense qüestionar-se altres opcions (per evitar desplaçaments fora del municipi, per manca d'oferta...).</li> <li>• Alumnat amb adaptació curricular o plans de suport individualitzats que graduarà i que necessita garantir una continuïtat amb atenció adequada.</li> </ul> <p><b>Perfils de risc a la post-obligatòria:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Alumnat que hagi començat una formació post-obligatòria però que no l'hagi assolit (Batxillerat, Cicles, PFI)</li> </ul> <p><b>Perfils de risc a la formació de segona oportunitat:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Alumnat que hagi començat i no hagi assolit aquest curs (Escoles d'Adults, PFI, Formació Ocupacional, etc.)</li> </ul> <p><b>Perfils de risc a tots els cursos:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Alumnat en situació de vulnerabilitat social (necessitats en diferents àmbits: salut, ajuts, vincles, situació emocional, familiar, procedència, habitatge, empadronament...)</li> <li>• Alumnat "absentista" o "absentista digital" (no lliura tasques i no respon a crides escolars durant el confinament).</li> <li>• Alumnat amb sancions d'expulsió o altres sancions disciplinàries.</li> <li>• Alumnat amb addicció a pantalles o a drogues.</li> <li>• Alumnat amb dificultats d'aprenentatge, en mantenir hàbits o amb baix rendiment acadèmic.</li> <li>• Alumnat per als qui fer els tràmits de preinscripció i matriculació representi una dificultat (d'idioma, de mobilitat, d'altres).</li> </ul>

## Dimensió 2. Intervenir dins dels centres amb l'alumnat en risc i en general

Processos de treball:	Actuacions:
<p>Desplegar <b>diferents accions d'orientació i acompanyament</b> a les transicions educatives adaptades a les diferents necessitats:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Accions genèriques per al conjunt de l'alumnat</li> <li>- Accions específiques grupals per a l'alumnat segons el grau de risc d'abandonament escolar.</li> <li>- Accions individuals per a l'alumnat amb més risc.</li> </ul> <p>Garantir que tot els perfils d'<b>alumnat amb risc d'abandonament accedeix i aprofita</b> les activitats i els referents disponibles.</p> <p>Mobilitzar la implicació dels <b>diferents perfils de professionals que intervenen dins</b> del centre educatiu:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Orientadores i orientadors</li> <li>- Psicopedagogues i psicopedagogs</li> <li>- Tutores i tutors</li> <li>- Equip directiu</li> <li>- Tècnics d'Integració Social (si n'hi ha)</li> <li>- Referents dels programes de diversitat curricular, unitats d'escolarització compartida, aules d'acollida, grup LIC, seguiment EAP, etc.</li> <li>- Altres (serveis externs contractats per fer atenció fora aula, educació emocional, acompanyament vital, etc.)</li> </ul>	<p>2.1. Realitzar una <b>sessió informativa general</b> per alumnat i una per famílies a cada curs a partir de 3r ESO, que inclogui:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Informació acadèmica del següent curs (itineraris, optatives, organització...)</li> <li>• Oferta formativa (del municipi i comarca) post-obligatòria i de segona oportunitat i altres opcions formatives (tot són oportunitats) <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Dates de portes obertes dels centres educatius del municipi i comarca</li> <li>○ Requisits i procediments de matrícula</li> </ul> </li> <li>• Serveis d'informació i orientació locals i comarcals</li> </ul> <p>2.2. Realitzar almenys <b>dues sessions grupals i una individual a cada curs</b> on es treballin els següents <b>aspectes psico-emocionals</b>:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Activar la motivació de l'alumnat: motivar tot l'alumnat a formar-se en allò que els hi agradi més, buscar i provar, autoconeixement... (acció continuada al llarg de tot el curs i a l'ample de tots els perfils).</li> <li>• Treballar l'expectativa de l'alumnat i les famílies: hi ha moltes idees pre-concebudes que cal de-construir ("un títol no serveix per a res", "no valc per estudiar", "el Batxillerat és millor que l'FP", etc.)</li> </ul> <p>2.3. Integrar en les actuacions genèriques d'informació i orientació de 4t ESO, Cicles i Batxillerat la <b>presentació dels referents locals i serveis locals d'informació juvenil, orientació acadèmica i laboral</b>.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Perquè l'alumnat tingui un nou referent al municipi fora del centre.</li> <li>• Perquè pugui buscar i accedir a recursos d'orientació i formació a la comarca o municipi més adequats a la seva situació.</li> </ul>

<p>Personalitzar l'orientació a l'alumnat amb uns <b>critèris d'intervenció comuns de tot el claustre</b>.</p> <p>Garantir amb formació al claustre i un treball continuat que tot el centre treballa per <b>afermar el vincle de l'alumnat amb el seu propi procés d'aprenentatge i formació</b>: potenciar els aspectes, dinàmiques o persones que "atrapen", vinculen, adhereixen, motiven la o el jove a formar-se i construir el seu projecte de vida.</p> <p><b>Flexibilitzar</b> la intervenció i no dissenyar circuits molt rígids, per adaptar-la a cada situació personal.</p> <p>Garantir a través de la direcció i la coordinació de cicle que tot el que es vol fer <b>s'aplica realment</b>.</p> <p>Posar el <b>focus en l'alumne</b>, prioritzant el <b>treball horitzontal per cursos</b> i no el treball segmentat verticalment per departaments temàtics.</p> <p>Mantenir una atenció directa i un <b>vincle actiu amb les famílies de l'alumnat que abandona</b> o té dificultats de continuïtat: rebre'ls sempre i aprofitar queixes o consultes per establir relacions de proximitat.</p> <p><b>Agilitzar la intervenció</b> i l'aplicació de protocols i no deixar passar el temps.</p>	<p>2.4. Integrar en les reunions d'avaluació de cicle i <b>reunions d'equips docents de curs</b> la personalització de l'orientació a cada un dels i les alumnes:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Analitzar les necessitats detectades pels tutors i tutores</li> <li>• Ampliar, si cal, la informació de cada un dels casos amb risc</li> <li>• Valorar quin tipus d'intervenció cal realitzar amb cada alumne/a.</li> </ul> <p>2.5. <b>Guardar la informació recollida</b> de tot l'alumnat en seguiment al llarg de tota l'escolarització (respectant la llei de tractament de dades personals i confidencialitat):</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Informació descriptiva de l'alumne</li> <li>• Necessitats detectades i prioritzades</li> <li>• Actuacions proposades</li> <li>• Resultats obtinguts amb les actuacions</li> </ul> <p>2.6. Elaborar i fer arribar a tot el claustre un <b>document de pautes concretes per saber com intervenir i derivar</b> de manera específica l'alumnat amb més risc, que inclogui les següents accions segons <u>perfils d'alumnat</u>:</p> <p>2.7. Activar el recurs de <b>l'aula domiciliària</b> (amb la sincronia i intervenció de l'EAP) per a <u>l'alumnat que per diferents motius es quedi a casa i no assisteixi a l'institut</u>.</p> <p>2.8. Realitzar <b>entrevistes individuals (o grupals) d'informació i orientació específiques</b> per a:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <u>Alumnat de 4t ESO que te dubtes entre triar Batxillerat o Cicles</u>: informar bé sobre què implica cada tria i quins centres els ofereixen al municipi o comarca.</li> <li>• <u>Alumnat de 4t ESO que ja sap que no graduarà l'ESO</u>: quines opcions hi ha al municipi i comarca? Repetir, Escola d'Adults (GESO +18), PFI, etc.</li> <li>• <u>Alumnat de postobligatòria que han abandonat a mig curs o que en cas de no aprovar, no vol seguir estudiant</u>: opcions de continuïtat d'estudis, motivar per seguir formant-se, seguir buscant opcions.</li> </ul> <p>2.9. La Comissió Social i la Comissió d'Atenció a la Diversitat, que fa <b>seguiment i intervenció continuada</b> de <u>l'alumnat en situació de vulnerabilitat social</u>, <b>inclou accions d'informació, orientació i acompanyament personalitzat</b> a l'alumnat i famílies en seguiment.</p>
---	--

### Dimensió 3. Derivar i cooperar amb els agents i serveis de fora del centre (municipi i comarca)

Processos de treball:	Actuacions:
<p>Garantir que l'alumnat amb risc d'abandonament escolar i l'alumnat en situació d'abandonament educatiu i que ja no pot ser atès pels dispositius i agents disponibles al centre <b>accedeixen als serveis locals d'acompanyament a les transicions educatives.</b></p> <p>Articular una <b>xarxa de confiança amb agents i serveis de fora del centre:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Dispositius específics d'acompanyament a les transicions (xarxa TET, etc.)</li> <li>- Dinamitzadores/ors i informadors juvenils (Serveis locals de joventut)</li> <li>- Informadors i orientadors de l'Oficina Jove (comarca)</li> <li>- Orientadors i Referents d'Ocupació (Serveis Locals d'Ocupació)</li> <li>- Educadores/ors Socials (serveis socials bàsics)</li> <li>- Monitoratges esportius, lleure, extraescolars que puguin actuar com a referents en situacions concretes.</li> </ul> <p>Els Serveis Locals poden actuar com a <b>referents</b> per a les i els joves. El vincle referencial és el punt fort de l'orientació educativa i l'acompanyament vital.</p>	<p><b>3.1. Realitzar reunions mensuals de derivació i seguiment de casos dels referents de dins del centre amb els referents municipals</b> per coordinar <b>actuacions i agents de dins i fora del centre</b> en l'alumnat en situacions específiques (com les següents).</p> <p><b>3.2. Garantir que s'aplica el protocol d'absentisme amb tot l'alumnat amb comportament absentista</b> i que es dona realment un retorn als estudis:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• El tutor intenta localitzar l'alumne i després a la família</li> <li>• Sinó funciona, la direcció intenta contactar amb la família</li> <li>• Sinó funciona, es demana la intervenció dels serveis socials i/o policia (segons acords previs i vist-i-plau de la inspecció educativa)</li> <li>• S'elabora un pla de retorn esglaonat i acollida al centre</li> </ul> <p><b>3.3. Garantir que l'alumnat amb sancions d'expulsió</b> (temporal o definitiva) té l'oportunitat de seguir formant-se: <b>acompanyar el retorn al sistema educatiu o cap a altres tipus de formació.</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• El centre deriva l'alumnat expulsat als Serveis Locals (Orientació Juvenil, Serveis Socials, altres)</li> </ul> <p><b>3.4. Demanar el suport d'agents externs en l'acompanyament en la preinscripció i matrícula a ensenyaments postobligatoris i de segona oportunitat a alumnat per als qui fer aquest tràmit representi una dificultat (idioma, diversitat, altres).</b></p> <p>. Sobretot si la o el jove hi té un vincle ja creat (monitores/ors esportius, clubs, extraescolars, dinamitzadores/ors juvenils, educador/a social, etc.)</p> <p><b>3.5. Garantir que els i les joves en situació d'abandonament escolar prematur estan acompanyats i en seguiment pels dispositius i referents municipals o comarcals.</b></p>

## Dimensió 4. Perseverar en el seguiment d'alumnes i exalumnes amb risc d'abandonament escolar prematur

Processos de treball:	Actuacions:
<p>Instal·lar o reforçar una <b>cultura de treball</b> al centre educatiu on tot el personal entengui la seva <b>tasca socioeducativa ja que és una figura referent per a l'alumnat i famílies i una figura d'acompanyament vital</b> a persones en desenvolupament. I que acompanyar les transicions és acompanyar processos personals canviants i fluctuants.</p> <p>Desplegar un sistema de <b>seguiment d'exalumnes</b> (durant almenys 1 any) amb un sondeig telefònic o online per <b>conèixer i garantir la continuïtat formativa més enllà de l'escolarització al centre</b>, amb la complicitat de la Inspecció Educativa i la col·laboració dels serveis educatius municipals.</p> <p>Generar (en el marc de la Xarxa Local) actuacions per <b>augmentar l'accessibilitat</b> de les persones joves als recursos formatius:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Beques d'escolaritat, de formació no formal o altres.</li> <li>- Accessibilitat geogràfica: facilitats en els transports i comunicació</li> <li>- Accessibilitat cultural i d'idioma</li> <li>- Accessibilitat arquitectòniques o sensorial (eliminar barreres)</li> <li>- Eliminar discriminacions percebudes (col·lectius concrets)</li> </ul>	<p>4.1. Realitzar trucades, correus o reunions de <b>traspàs d'informació referent a l'alumnat amb casuístiques especials o necessitats educatives especials</b> als nous centres on estiguin matriculats per als estudis postobligatoris: sobretot de <u>l'alumnat amb PI, currículums adaptats, dictàmens, seguiment de Serveis Socials Bàsics, mèdic, d'EAP o altres situacions certificades o detectades.</u></p> <p>4.2. Fer un <b>seguiment i un acompanyament en la matrícula a ensenyaments post-obligatoris i de segona oportunitat</b> d'aquells <u>alumnes que no hagin entrat on volien abans de l'estiu.</u></p> <p>4.3. Trucar a tots els exalumnes sistemàticament durant el curs següent per tal de <b>conèixer la seva situació en relació als estudis i per a reconduir-lo, si cal, cap als serveis d'acompanyament locals</b> i iniciar un procés d'orientació i retorn al sistema formatiu.</p> <p>4.4. Fer un llistat i portar-lo al Consell Escolar Municipal, al Regidor/a d'Educació, a la Xarxa Local o als Serveis Educatius Municipals de <b>dificultats detectades en l'alumnat i exalumnat d'accessibilitat a recursos formatius específics</b>: econòmiques, de mobilitat, culturals, discriminació, etc.</p>

## Dimensió 5. Explicitació pública del compromís del centre amb l'èxit educatiu i la lluita contra l'abandonament escolar prematur

Processos de treball:	Actuacions:
<p>Comunicar a tota la comunitat educativa el compromís del centre en la lluita contra l'abandonament educatiu.</p> <p>Explicar en un document breu els mecanismes i dispositius de compensació, intervenció i prevenció de l'abandonament escolar prematur integrats en el funcionament ordinari del centre.</p> <p>Participar a la <b>Xarxa Educativa Local que articula l'acompanyament a les transicions educatives</b>, amb diversos agents i serveis municipals: serveis de joventut, servei local d'ocupació, serveis d'orientació educativa.</p> <p>Crear <b>una figura de lideratge de la lluita de l'abandonament escolar prematur</b> que tingui com a missió la transformació de la cultura de centre de manera transversal.</p>	<p>5.1. Enviar cada inici de curs a <u>docents, alumnes i famílies</u> noves un <b>correu explicitant el compromís del centre</b> amb l'èxit educatiu i la lluita contra l'abandonament escolar on es parli de:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Dades de promoció del centre</li> <li>- Assoliment dels objectius marcats per la Comissió Europea</li> <li>- Conseqüències socials i econòmiques d'una societat amb baixos nivells formatius</li> </ul> <p>5.2. Fer i <b>publicar un document senzill i curt explicant les accions de prevenció i acompanyament</b> per a cada un dels perfils d'alumnes amb risc d'abandonament escolar.</p> <p>5.3. <b>Formar a tots els membres del claustre</b> en els conceptes clau de la prevenció de l'abandonament escolar prematur: què és, com detectar-lo, com prevenir, intervenir i compensar, agents i mecanismes d'acció, treballar la funció dels docents com a referents educatius, com a impulsors de la motivació i construcció d'expectatives en l'alumnat, més enllà de les falses creences generalitzades.</p> <p>5.4. Designar un <b>referent o comissió responsable d'articular la coordinació amb la xarxa local</b> d'acompanyament a les transicions i donar-li veu mensualment al claustre per explicar l'evolució de les accions i l'estat de la qüestió.</p>



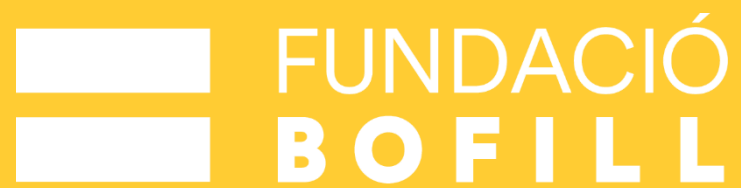


Creiem que el coneixement s'ha de compartir. Per això fem servir una llicència **Creative Commons Reconeixement 4.0 Internacional (by)**, llevat que en algun material indiquem el contrari. Us animem a copiar, redistribuir, remesclar o transformar i crear a partir del material per a qualsevol finalitat els continguts propis d'aquesta publicació, fins i tot amb una finalitat comercial, i només us demanem que en reconegueu l'autoria de la creació original.

Primera edició: juliol 2020 / © Fundació Jaume Bofill, 2020

Continguts: Laura Mencía

Disseny: Anything Design



Educació per canviar-ho tot